

Регулювання нерівності як засіб впливу на суспільний добробут

В даній статті автором досліджуються можливості підвищення суспільного добробуту шляхом регулювання державою ступеня нерівності в розподілі благ. Проаналізовані погляди авторів теорії добробуту щодо наслідків перерозподілу для суспільного добробуту, визначені основні проблеми, що виникають при порівнянні різних суспільних станів з точки зору їх відповідності вищому рівню добробуту. Також визначені задачі державної економічної політики у сфері перерозподілу.

The problem of social welfare increase is actual enough. In this paper I investigate possibilities of welfare increase due to state regulation of inequality. There is analysis of welfare theory concerning consequences of redistribution. The most important problems of conformity of inequality level to higher level of welfare are determined. Also some tasks of state economic policy in redistribution are proposed.

Добробут є одним з важливих об'єктів дослідження в економічній теорії. Поняття добробуту використовується для характеристики стану індивідів та суспільства, якості їх життя. Ріст добробуту можна вважати метою функціонування економічного механізму, ознакою його розвитку, що є найбільш зрозумілою та бажаною як для окремих індивідів, так і для суспільства в цілому. Таке значення добробуту пояснює становлення теорії добробуту, що включає дослідження його чинників, вимірювання його динаміки.

В теорії добробуту можна виділити два основних його чинники: темпи економічного зростання та нерівність в розподілі благ. Власне добробут і визначається як забезпеченість благами. Кожна можлива комбінація рівнів вказаних чинників являє собою певний суспільний стан, що зумовлює ту чи іншу забезпеченість благами індивідів, які складають суспільство, тобто той чи інший рівень їх добробуту.

Індивіди оцінюють суспільний стан, виходячи зі ступеня задоволення благами, доступними за даних темпів економічного зростання та існуючого розподілу. Це означає, що кожному суспільному стану властивий певний рівень добробуту, як сукупна суб'єктивна оцінка забезпеченості благами індивідів – членів суспільства.

В інтересах держави, зацікавленої у підвищенні добробуту громадян, бути обізнаною щодо того, як населення країни оцінює наявний суспільний стан в термінах рівня добробуту. Держава здатна впливати шляхом перерозподілу на темпи економічного зростання, на нерівність в розподілі благ. Отже, в даній статті метою автора є визначення можливостей впливу держави

на рівень добробуту шляхом регулювання ступеня нерівності в розподілі благ.

Основні задачі, що вирішуються, полягають в тому, щоб: визначити умови оптимального розподілу з точки зору авторів теорії добробуту; проаналізувати дослідження авторів теорії добробуту для виявлення впливу перерозподілу благ на суспільний добробут; розробити рекомендації щодо впливу держави на нерівність з метою підвищення суспільного добробуту.

Аналіз окремих аспектів добробуту часто був складовою дослідження більш масштабних проблем, актуальних у відповідності до потреб того чи іншого часу. В економічній науці не існує загально визнаного підходу до визначення того, дослідження представників яких шкіл можна об'єднати в теорію добробуту. Тому визначимо коло науковців (в хронологічному порядку), які працювали з тими аспектами теорії добробуту, що узгоджуються із задачами даної статті.

Перші пропозиції щодо визначення умов оптимального розподілу з'являються в творах пізніх схоластів, таких як Л.Моліна, Д.Карафа (XVI ст.), а також представників класичної школи політекономії, наприклад, А.Сміта, Й. фон Юсті (XVIII ст.). Ці пропозиції зводилися до визначення напрямків участі держави в економічних відносинах, розподілу повноважень між державою та приватними суб'єктами господарювання.

Вагомий внесок у дослідження наслідків перерозподілу для суспільного добробуту зробили роботи маржиналістів, об'єднані в "економіку добробуту". В межах цього напрямку розрізняють дві наукові школи: "суб'єктивну" і "нової

економіки добробуту”, що були очолені, відповідно, А.Пігу та В.Парето. Пігу дійшов висновку, що шляхом перерозподілу можна підвищити суспільний добробут, тоді як Парето заперечив можливість виявлення наслідків перерозподілу для добробуту суспільства. Але Пігу не визначив, наскільки рівномірним має бути розподіл, а за логікою Парето виявляється, що перерозподіл взагалі непотрібний, з чим не могли погодитися їх послідовники. Спроби вирішити ці питання були здійснені такими науковцями, як Т.Сцітовські, Н.Кальдор, Р.Хікс. Запропонований ними компенсаційний критерій призначався для оцінки втрат і вирашів різних членів суспільства від перерозподілу, що з певними обмеженнями дає можливість з'ясувати зміну суспільного добробуту.

Подальші дослідження проблеми оптимального розподілу проходилися на основі використання функції суспільного добробуту. Автором першої такої функції був А.Бергсон, після чого з'являються роботи П.Самуельсона та К.Ерроу. Вони аналізували можливості побудови функції суспільного добробуту.

Окремі етичний напрямок теорії добробуту представляють роботи Дж.Ролза, Дж.Харсані. Його відрізняє те, що особлива увага при вирішенні проблеми перерозподілу благ приділяється забезпеченню справедливості.

Аналіз робіт схоластів та представників класичної школи політекономії дозволяє виділити дві ключові ідеї щодо перерозподілу благ. Сутність першої полягає в тому, що важливою умовою ефективної економіки та високого рівня добробуту є конкуренція. Наприклад, Л.Моліна стверджує, що монополії, встановлення фіксованих цін суперечать суспільному добробуту [10]. Тобто вже в XVI ст. конкуренція розуміється як явище, що в значній мірі сприяє реалізації інтересів всіх членів суспільства в процесі виробництва і розподілу благ. Пізніше ця думка була підтверджена А.Смітом, для якого вільний ринок найкращим чином забезпечує досягнення як індивідуального, так і суспільного блага [9].

Сутність другої ідеї відображається в тому, що автоматичне функціонування економічного механізму, що працює на основі приватної ініціативи, іноді може порушуватися, наслідки чого має виправляти держава [10]. Вже на початку зародження капіталістичної економіки було зрозуміло, що розподіл благ і той їх набір, що забезпечується без участі держави, може не відповідати уявленням населення про бажаний суспільний стан. Навіть А.Сміт, який вважав, що конкуренції достатньо для трансформації приватного інтересу в суспільне благо, визначав кілька функцій, що мають виконуватися державою [9]. Тому і схоласти, і класики досліджували не лише умови, необхідні для оптимального розподілу, а також функ-

ції держави у сфері перерозподілу, який сприяв би підвищенню суспільного добробуту.

Проблема забезпечення оптимального розподілу, а також можливостей перерозподілу є ключовою в економіці добробуту маржиналістів. Дж.Кларк писав, що “економіка добробуту є пояснення шляхів, за допомогою яких економічна система обслуговує чи не обслуговує благополуччя людей” [11, с. 20]. Предмет економіки добробуту часто визначався як “вивчення того, наскільки економічна система досягає передвизначених для неї цілей, що полягають у максимізації людського добробуту, і оцінка заходів, спрямованих на досягнення цих цілей, через ті чи інші зміни в економіці” [16, с. 352].

Маржиналісти зазначали, що справедливий розподіл можливий лише в умовах досконалої конкуренції. Вона забезпечує ринкову рівновагу попиту і пропозиції, за умов якої обсяг виробництва є оптимальним. Рівновага є свідченням найкращого використання факторів виробництва і забезпечення відповідності доходів їх власників граничному вкладу кожного фактора в граничний суспільний продукт. Ефективне використання факторів виробництва забезпечує максимізацію обсягу національного доходу, а відповідність доходу власників виробництва граничному вкладу кожного фактора – природну справедливість їх розподілу [4, с. 62-63].

Для умов ринкової економіки це є значною ідеалізацією. Завжди виникає потреба в перерозподілі благ, що здатне покращити суспільний стан. У свою чергу, визначення кола економічних агентів та частини доходу, яка може бути перерозподілена для збільшення суспільного добробуту, потребує міжособистісних порівнянь корисностей.

В.Парето та А.Пігу є представниками протилежних позицій з питання можливості здійснення такого порівняння.

В роботах В.Парето, який став засновником нової економіки добробуту, заперечуються можливості міжособистісного порівняння індивідуальних корисностей. Парето не погоджувався з тим, що суспільний добробут є “сумою індивідуальних корисностей усіх індивідів (домогосподарств) суспільства” [2, с. 540]. Також він заперечував припущення про рівність функцій корисності доходу, у відповідності з яким від однакових величин доходу різні індивіди отримують однакову корисність, а перерозподіл доходів на величину суспільного добробуту не впливає.

Парето спростовував можливість кількісного вимірювання корисності і існування адитивної функції корисності [2, с. 540]. Натомість ним запропоновано три передумови оптимуму: 1) кожна людина є найкращим суддею свого добробуту; 2) суспільний добробут визначається в

одиницях добробуту окремих людей; 3) добробут окремих людей непорівнюваний. Оптимальним при цьому вважається такий розподіл ресурсів, коли неможливо покращити чийсь добробут без втрат для добробуту іншого індивідуума [14].

Парето дійшов висновку, що наслідки перерозподілу виявити не можна, оскільки кожна особа по-своєму оцінює зміни індивідуального добробуту. Співставити ці зміни неможливо. Однозначно можна стверджувати лише те, що збільшення корисності одного індивіда при тому, що корисності інших людей залишаються без змін, означає збільшення суспільної корисності, тобто рівня суспільного добробуту в цілому.

Таким чином, Парето уникає міжособистісних порівнянь корисності. В протилежному разі при визначенні наслідків перерозподілу на користь одних осіб за рахунок інших необхідно було б визначити критерії порівняння міжособистісних корисностей для розрахунку отриманого внаслідок перерозподілу сукупного результату.

Парето не дає відповіді на питання, для якого індивіда буде більш корисною додаткова одиниця благ, що виникає внаслідок економічного зростання. За його логікою ознакою підвищення добробуту може бути збільшення доходу найбільш забезпеченої верстви населення при тому, що доходи найменш забезпеченої верстви залишаються на попередньому рівні. Тобто така динаміка чинників добробуту, як економічне зростання та збільшення майнової нерівності, означатиме у той же час і збільшення суспільного добробуту. Суперечливість цього висновку пізніше була доведена багатьма науковцями.

Всупереч припущенням теорії Парето, А.Пігу припускав можливість міжособистісного порівняння корисностей. Він також припускав, що гранична корисність є спадною функцією доходу. Тоді, якщо перерозподіл не зменшить національний дивіденд (так Пігу називає ту частину національного доходу, що вимірюється грошима), передача частини багатства від багатих бідним сприятиме збільшенню суспільного добробуту [17, с. 327]. Таким чином, виправдовується зменшення нерівності шляхом перерозподілу, тоді як зростання національного дивіденду, що супроводжується збільшенням нерівності, може означати зменшення суспільного добробуту. Крім того, вчений обґрунтовує наявність позитивного впливу зменшення нерівності на економічне зростання. Він вважає, що такі інструменти державного регулювання, як податки, субсидії, регулювання зарплатні можуть сприяти збільшенню національного дивіденду, а значить, і суспільного добробуту [6].

Припущення граничної корисності як спадної функції доходу не є безспірним. Навіть якщо із збільшенням доходу кожна додаткова грошо-

ва одиниця є все менш корисною, її корисність залишається більшою за нуль, а її втрата сприймається негативно. В протилежному разі добробут максимізувався би за умови рівного розподілу в суспільстві. У відповідності до практичних спостережень більшість людей прагне до прирощення доходу, оскільки кожна додаткова грошова одиниця відкриває доступ до нових та/або більш якісних благ, а не лише дозволяє розширити споживання вже звичних. Крім того, рівний розподіл може суперечити як задачі забезпечення ефективності економіки, так і уявленням більшої частини суспільства про справедливий розподіл. Втім ідея Пігу щодо позитивного ефекту зменшення нерівності на національний дохід виглядає цілком раціональною.

Припущення щодо можливості міжособистісного порівняння індивідуальних корисностей було піддано критиці Л.Робінсом. Він, хоча і не заперечував можливість "суб'єктивного" порівняння, але вказував, що перерозподіл, здійснений на його основі, не буде загально визнаним. Отже, Роббінс підтримав позицію Парето, затверджуючи постулат міжособистісної непорівнянності корисностей в теорії добробуту [12, с. 6].

Дослідження проблеми, не вирішеної в теорії Парето, було продовжено такими вченими, як Н.Кальдор, Дж.Хікс, Т.Сцітовські. Вони намагалися визначити зміну суспільного добробуту внаслідок перерозподілу багатства, в результаті чого добробут одних індивідів зменшиться, а інших підвищиться. Сутність вирішення вказаної проблеми даними авторами заключалася у розробці компенсаційного критерію.

У відповідності до принципу компенсації Кальдора – Хікса добробут суспільства вважається покращеним із переходом від стану А до стану Б, якщо за рахунок підвищення добробуту одних індивідумів можна компенсувати втрати інших індивідумів, зберігаючи при цьому добробут перших щонайменш на висхідному рівні [3]. Сцітовські зазначив неоднозначність даного критерію, оскільки механізм такої компенсації може бути розроблений і при русі від стану Б до стану А, в результаті чого кращим може виявитися стан А. Пропозиція Сцітовські зводиться до того, що добробут при стані Б вважатиметься покращеним, якщо при цьому не лише задоволений критерій Кальдора – Хікса, але і обернений рух до А неможливий [8].

Використання компенсаційного критерію, на наш погляд, не дає можливості однозначно оцінити наслідки перерозподілу для суспільного добробуту. З одного боку, виглядає раціональним надання компенсації постраждалим, в результаті чого їх задоволення залишається на початковому рівні, тоді як задоволення групи, на користь якої був здійснений перерозподіл, збільшується в результаті останнього, незважаючи на

надання ними компенсації. Але можна не погодитися з точкою зору авторів, які стверджують, що суспільний добробут зростає, якщо група, яка виграла від перерозподілу, не компенсувала втрати тих, хто програв, маючи можливість це зробити. Також не можна однозначно погодитися з тією думкою, що добробут не покращиться, якщо група, що виграла від перерозподілу, не надала компенсації, оскільки не мала можливості надати її і при цьому залишитися у вигазі. Тобто однозначної відповіді на питання, якою має бути динаміка нерівності для підвищення рівня добробуту, автори компенсаційного критерію не надали.

А.Бергсон, також з метою оцінки змін суспільного добробуту, розробив відповідну функцію, аргументами якої є корисності індивідуумів чи домогосподарств при наявності того чи іншого суспільного стану. Кожен з можливих станів матиме свій набір корисностей його прихильників і противників. Функція суспільного добробуту присвоює кожному стану певний індекс, в залежності від того, наскільки корисним він здається різним членам суспільства. Якщо стану А надається перевага порівняно зі станом Б, то величина функції для А буде вища, ніж для Б [8, с. 51]. Концепція Бергсона застосовується в теоретичному аналізі, який отримав назву “аналіз соціального оптимуму” – кращого розподілу благ суспільства.

Продовжуючи тему досліджень, П.Самуельсон визначив, на основі яких суджень стану А може надаватися перевага в порівнянні із станом Б. У відповідності до розробленого ним критерію одна ситуація, з точки зору суспільного добробуту, є потенційно кращою у порівнянні з іншою ситуацією, якщо для кожного розподілу другого набору благ існує деякий розподіл першого набору, при якому, щонайменш, одному індивіду буде краще і жодному – гірше [8, с. 443].

Дана пропозиція цілком узгоджується з критерієм Парето. Разом з цим вона залишає відкритим питання пріоритетності корисностей індивідів, наділених тією чи іншою кількістю благ, або, іншими словами, питання пріоритетності оцінок індивідів того чи іншого суспільного стану. Достатньо складним виглядає і процес з'ясування оцінок індивідів або їх груп щодо кожного можливого варіанту розподілу благ.

Визнаючи наявність вказаних проблем, К.Ерроу проаналізував можливість формування функції суспільного добробуту. Він стверджував, що дана функція є дійсною, якщо вона створена з урахуванням переваг всіх індивідуумів, що складають суспільство. За Ерроу, функція суспільного добробуту еквівалентна певному правилу прийняття рішень (decision rule), або “конституції”. Він наголосив, що дане правило може бути сформульовано при виконанні таких умов:

1. Умова колективної раціональності: функція суспільного добробуту виражає вибір між альтернативами на базі індивідуальних переваг, що стосуються різних альтернатив.

2. Дотримання принципу Парето: якщо кожний індивідуум в суспільстві надає перевагу ситуації А перед ситуацією Б, то А розташовується вище за Б при побудові функції суспільного добробуту.

3. Незалежності сторонніх альтернатив: незалежний вибір, зроблений з набору альтернатив, залежить лише від переваг індивідуумів стосовно цих альтернатив.

4. Відсутності диктатури: немає індивідуума, чий переваги були б більш важливими за переваги інших індивідуумів.

Ерроу демонструє в “теоремі неможливості”, що не може бути сформульоване правило, яке б задовольняло всім вищеперерахованим умовам [17, с. 394]. Іншими словами, не існує функції суспільного добробуту, яка б задовольняла всім умовам, які є необхідними для демократичної законності та інформаційної ефективності [12, с. 8].

Крім того, Ерроу проаналізував проблему колективного вибору найбільш бажаного стану. Для її вирішення, зазначив він, міжособистісне порівняння корисностей необхідне [5, с. 291].

Зі свого боку, Дж.Харсаньї доводив, що міжособистісні порівняння корисностей можуть бути здійснені етично доречним засобом. Він розрізняє особистісні переваги індивіда та його етичні переваги. Перші визначають повсякденні рішення. З урахуванням етичних переваг індивіди зважують наслідки свого рішення для інших індивідів і, таким чином, здійснюють міжособистісні порівняння корисностей.

Функція суспільного добробуту, за Харсаньї, це зважена сума корисностей індивідів. Вона ґрунтується на кількох припущеннях, основним з яких є наступне: якщо дві перспективи рівнозначні з точки зору кожного індивіда, то вони рівнозначні і з суспільної точки зору. Етичною основою побудови функції суспільного добробуту є те, що кожний індивід оцінює корисність можливих суспільних станів, ставлячи себе на місце іншого індивіда і приймаючи його переваги [5, с. 291].

Власну етичну концепцію (концепцію справедливості), яка має відношення до створення соціальної функції добробуту, розробив Дж.Ролз. Він зробив особливий акцент на цінностях, у відповідності до яких має здійснюватися розподіл благ в суспільстві. Ролз пропонує два принципи справедливості. Перший з них передбачає, що “кожна людина повинна мати рівні права по відношенню до найбільш загальної схеми основних свобод, сумісних з подібними схемами свобод для інших” [7]. Стосовно другого прин-

ципу Ролз припускає існування соціальних та економічних нерівностей, але вони мають бути обґрунтовані наявністю певних переваг для всіх членів суспільства при збереженні однакових можливостей. Тобто і більш забезпечені соціальні верстви, і малозабезпечені повинні мати стимули до співробітництва. Дані принципи, як вважає Ролз, виражають загальну думку суспільства, якщо б його членам довелось формулювати уявлення про справедливий розподіл благ, не приймаючи до уваги свій наявний та майбутній соціальний статус. Таке нехтування соціальним статусом має забезпечити справедливість при формуванні суспільної домовленості. Прагнення застрахувати себе від ймовірної низької забезпеченості благами сприяють становленню визначених принципів. За умов їх врахування функція добробуту суспільства залежить лише від корисності найменш забезпеченого індивідуума.

Обидва, і Харсаньї, і Ролз, пропонують однаково по суті бачення, коли індивіди оцінюють альтернативні стани суспільства на основі чужих переваг. Втім однією з найбільших проблем будь-якої спільноти є небажання, а значить, і практична неможливість приймати рішення, виходячи з інтересів інших.

Спроби ранжувати функції суспільного добробуту здійснювалися з використанням кривої Лоренца. Зв'язок між даною функцією та нерівністю аналізували С. Колм, А. Аткінсон, П. Дасгупта та інші. Їх висновок може бути сформульований таким чином: якщо є два розподіли доходів, то суспільний добробут при одному розподілі завжди вищий, ніж при другому, якщо крива Лоренца в попередньому випадку є менш вогнутою, ніж в наступному [15, с. 3]. Недоліком даного підходу є те, що при ранжуванні суспільних станів за критерій береться лише розподіл суспільного продукту, тоді як зв'язок між даним суспільним станом та потенційним економічним зростанням до уваги не приймається. Спробу подолати дану суперечність зробив А. Сен, який представив функцію суспільного добробуту у такому вигляді [15, с. 8]:

$$W = \mu(1 - G),$$

де μ – середній дохід в суспільстві; G – коефіцієнт Джині.

При такому тлумаченні добробут є набагато більш чутливим до зміни середнього доходу, ніж ступеня нерівності.

В цілому аналіз різних шкіл та течій дає змогу зробити наступні узагальнення.

Проблема можливостей впливу на суспільний добробут нерозривно пов'язана з оцінкою суспільством динаміки нерівності у розподілі благ. Жодному з вчених не вдалося уникнути проблеми необхідності міжособистісного порівняння корисностей для визначення динаміки суспільного добробуту, що має місце внаслідок

перерозподілу. Адже потрібно знати, як змінюється корисність індивідів та, відповідно, як при цьому змінюється суспільний добробут.

Запропоновані критерії міжособистісного порівняння корисностей не можна прийняти без зауважень, що дає змогу погодитися з Парето про неможливість здійснення такого порівняння.

Кожен індивід або група індивідів із схожими інтересами мають власні уявлення щодо найкращого суспільного стану, як комбінації рівня доходу на душу населення та його розподілу. Уявлення стосовно розподілу благ формуються кожним індивідом або суспільними групами на основі поточного рівня своєї забезпеченості благами та соціального статусу. Тобто оцінка оптимального стану не може бути здійснена без врахування власних інтересів та без оцінки ступеня їх задоволення в поточний момент часу та після здійснення певних регулюючих заходів. Всі групи, як правило, прагнуть збільшити свою корисність, а це можливо внаслідок або збільшення об'єкта розподілу, що має відобразитися на корисності всіх груп, або в разі перерозподілу існуючої кількості благ.

Що стосується можливих сценаріїв перерозподілу, що є варіантами різних станів суспільства, то кожна група пропонуватиме свій, який, перш за все, буде відповідати інтересам даної групи. Остаточний вибір буде залежати від впливовості кожної з груп, що визначається або її чисельністю, або юридично обумовлюється, або формується завдяки політичній владі. Це означає, що здійснити такий вибір, який би задовольняв абсолютно всіх членів суспільства, які об'єднуються в групи з різними інтересами, дуже складно.

Для того, щоб уникнути необхідності визначати, як зміниться добробут різних індивідів (груп) на основі порівняння змін їх корисностей, потрібно знайти інший критерій, на основі якого можна б було визначити наслідки перерозподілу для суспільного добробуту.

Якщо припустити, що економічне зростання позитивно відобразатиметься на доходах (корисності) всіх членів суспільства, то логічним бажанням всіх буде прискорення темпів економічного зростання, особливо, якщо економіка країни знаходиться в стані відновлення після затяжного економічного спаду.

Звичайно, воно може негативно впливати на суспільний добробут в тій мірі, в якій не враховує погіршення навколишнього середовища, підвищення рівня захворюваності та смертності та інші подібні явища, якими може супроводжуватися економічне зростання. Припустимо, що ці негативні явища є однаково небажаними для всіх членів суспільства. Тоді максимальні темпи економічного зростання, що мають місце без визначених шкідливих наслідків, влаштовують всіх членів суспільства.

Темпи економічного зростання залежать від сукупності факторів, одним з яких є дохідна або майнова нерівність. Якщо за інших незмінних умов існує ступінь нерівності, що є оптимальним для стимулювання економічного зростання, то він може вважатися критерієм оптимального розподілу, тобто оптимального суспільного стану. На основі даного підходу можна визначити ступінь нерівності, прийнятний для суспільства, зацікавленого в економічному зростанні. Критерій для порівняння різних суспільних станів можна сформулювати таким чином: якщо розподіл благ А забезпечує більші темпи економічного зростання в порівнянні із станом Б, то стан А є кращим з точки зору суспільного добробуту, якщо від економічного зростання підвищується забезпеченість благами всіх членів суспільства.

Крім того, для сприйняття такого ступеня нерівності суспільством бажаним являється виконання наступних умов:

1) нерівність у суспільстві не повинна перевищувати певного, соціально прийнятного граничного значення, після досягнення якого мають місце соціальні конфлікти;

2) рівень життя найменш забезпеченої групи має передбачати забезпеченість найбільш необхідними, з точки зору світових стандартів, благами, незважаючи на його відмінності від середнього рівня життя в даному суспільстві;

3) приналежність до найменш забезпеченого класу не має бути закріпленою, тобто мають існувати можливості для приєднання до групи з кращим рівнем життя.

Зважаючи на вищесказане, важливою задачею уряду для підвищення добробуту є забезпечення такого розподілу доходів і майна, що сприяв би прискоренню темпів економічного зростання. Особливо це актуально в умовах тра-

нсформаційної економіки, оскільки розподільча система в ній ще не є закріпленою інституційно. Звичайно, відправною точкою у розподілі доходів та майна є розподіл, що має місце внаслідок функціонування ринкового механізму. Дії держави щодо перерозподілу можуть бути оцінені позитивно, коли перерозподіл стимулює економічне зростання. В подальшому дослідженні доцільно визначити інструменти, прийнятні для перерозподілу в ринкових умовах.

Отже, запропоноване дослідження дає можливість зробити такі висновки. Зростання суспільного добробуту є важливою ознакою економічного розвитку. Основними його чинниками є економічне зростання та розподіл благ. Здійснюючи перерозподіл, тобто впливаючи на дохідну чи майнову нерівність, уряд змінює забезпеченість благами різних членів суспільства і таким чином підвищує або знижує суспільний добробут. Проблема визначення наслідків перерозподілу є достатньо актуальною в економічній теорії, зважаючи на численні її дослідження. Більшість авторів, за виключенням В.Парето, К.Ерроу, доходять висновку щодо можливості порівняння різних суспільних станів та обрання того з них, що відповідає вищому рівню добробуту. Зважаючи на неоднозначність критеріїв такого порівняння, можна припустити наступне. Економічне зростання є бажаним для всіх членів суспільства, і, отже, суспільний стан, що передбачає розподіл благ, який стимулює економічне зростання, відповідає вищому рівню добробуту. Тоді як перерозподіл, що наближає такий суспільний стан, може бути виправданим з точки зору підвищення суспільного добробуту. Таким чином, темою подальших досліджень може бути аналіз взаємозв'язків між нерівністю та темпами економічного зростання для виявлення оптимального ступеня нерівності.

Література

1. Бентам И. Введение в основание нравственности и законодательства. – М.: Российская политическая энциклопедия, 1998. – 415 с.
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. – М.: Дело, 1994. – 720 с.
3. Гринберг Р.С., Рубинштейн А.Я. К общей теории социальной экономики // Труды научного семинара "Неизвестная экономика". Вып. 6. – М.: ЦЭМИ РАН, 1998. – 30 с.
4. Козак Ю.Г. Критика маржиналистских трактовок социализма. – Одесса: Вища школа. Главное изд-во, 1988. – 176 с.
5. Панорама экономической мысли конца XX ст.: В 2 т. / Под ред. Д.Гринуэя, М.Блини, И.Стюарта. – СПб.: Экономическая школа, 2002. – Т. 2 VIII + 387 с.
6. Пигу А. Экономическая теория благосостояния. Т. 1 / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1985.
7. Ролз Дж. Теория справедливости // <http://musa.narod.ru/rawls1.htm>
8. Словарь современной экономической теории Макмиллана. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 608 с.
9. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов // <http://ek-lit.agava.ru>
10. Шумпетер Й. История экономического анализа: В 3 т. – СПб.: Экономическая школа, 2004. – Т. 1 LVI + 496 с.
11. Clark J. Economic Institutions and Human Welfare. – N.Y.: Knopi, 1957. – 285 p.
12. Introduction Handbook of Social Choice and Welfare / Edited by Kenneth Arrow, Amartya Sen and Kotaro Suzumura // Discussion Paper Series A No. 417. – Amsterdam, Elsevier/North-Holland, 2001. – October.
13. Nordhaus W., Tobin J. Is growth obsolete? // Economic Growth, Fiftieth Anniversary Colloquium, Vol. 5. – New York National Bureau of Economic Research. – 1972.
14. Pareto W. Manual of Political Economy. – New York: Augustus M.Kelley, 1971.
15. Pundarik Mukhopadhaya Efficiency Criteria and the Sen-type Social Welfare Function // Working Paper No. 0114. – 2001. – November // <http://www.fas.nus.edu.sg/ecs/pub/wp/wp0114.pdf>
16. Sloan H. Zurcher A. Dictionary of Economics. – N.Y.: Barnes and Noble, 1970. – 520 p.